

ЕЗИКОВА КУЛТУРА / LANGUAGE CULTURE

УПОТРЕБА НА ПЪЛЕН И КРАТЪК ЧЛЕН В БЕЗГЛАГОЛНИ ИЗРЕЧЕНИЯ

ЖАНЕТА ЗЛАТЕВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
zhaneta.zlateva@abv.bg

Изясняват се случаи, при които се наблюдава колебание в писмената практика при използването на пълен и кратък член в употребени безконтекстово безглаголни изречения.

Ключови думи: пълен и кратък член, безглаголни изречения

THE USE OF THE LONG AND THE SHORT FORM OF THE DEFINITE ARTICLE IN VERBLESS SENTENCES

ZHANETA ZLATEVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
zhaneta.zlateva@abv.bg

The paper clarifies cases of variation in choosing between the long and the short form of the definite article in out-of-context verbless sentences.

Keywords: definite article, long and short form, verbless sentences

В настоящия материал избираме да се спрем на няколко случая при употребата на пълен и кратък член в безглаголни изречения, при които се допускат грешки, а именно: в безконтекстово употребени изречения (най-често заглавия); в безконтекстово употребени изречения при съществителни имена без предлог, както и след частицата *ето*.

Както е известно, една от функциите на пълния и краткия определителен член в българския език е означаването на синтактичната опозиция *подлог – не-подлог* (вж. у Станчева/Stancheva 2019: 166). Универсалният начин за проверка при членуването с пълен или кратък член е замяната на думата от м.р. с местоимението *той* (показател, че думата е подлог в изречението) или с местоимението *него* (*го*) (показател, че думата не е подлог в изречението). Този начин на проверка е определящ и в разглежданите случаи, въпреки че в тях сказуемото липсва.

Първият случай, на който ще се спрем, е членуването в безглаголни изречения, които имат характера на заглавие. Важи правилото, че членувани форми на съществителни имена от м.р., употребени в заглавия, които представляват безглаголни изречения, се членуват с пълен член, когато не са след предлог ОПР/OPR 2012: 24). Така с пълен член се членуват формите в следните случаи: *Народът срещу партиите; Вашият партньор в бизнеса; Животът – инструкции за употреба; Новият смартфон – лек и удобен; Самсунг – телефонът на смелите. Нова опаковка, същият вкус.* Правилото важи и при подпис: *Екипът; Председателят* и др. Във всички тези случаи членуваната дума от м.р. или словосъчетанието, в което тя участва, изпълнява служба на подлог в изречението и може да се замени с местоимението *той*.

Ако обаче членуваната дума от м.р. се намира след предлог в безглаголно изречение, тя еднозначно се членува с кратък член. Тази дума не е подлог в изречението, тъй като може да се замени с местоимението *него*. Например: *Притча за средния път; Живот на ръба; Вярно с оригинала; Последният ред vs високия пост.*

Характерно за разглежданите изречения е тяхната самостоятелна употреба, липсата на контекст, което е определящо за членуването на съществителните от м.р. Различен е случаят, в който безглаголно изречение образува една смислова цялост с предходното изречение, в което сказуемото е изразено, т.е. когато точката е употребена вместо вътрешноизреченски пунктуационен знак. Тогава съществителните от м.р. ще се членуват с пълен или кратък член според синтактичната си позиция с оглед на цялото изказване. Например: *Взех всичко. Телевизора, хладилника, компютъра; Страхливият винаги се отказва да се бори. Смелият – никога.*

Още един случай, при който често се греша, е членуването след частицата *ето*. Тъй като тя присъединява допълнение, а не подлог (*ето го*, но е невъзможно **ето той*), съществителните от м.р. се членуват с кратък член. Например: *Ето нашия принос; Ето отговора; Ето ви резултата.*

ЛИТЕРАТУРА

ОПР 2012: Официален правописен речник на българския език. София, Просвета.

Станчева 2019: *Станчева, Р.* Норма за писане на пълен и кратък член. – *Български език*, Приложение 2019, с. 165–184.

REFERENCES

OPR 2012: *Ofitsialen pravopisen rechnik na balgarskiya ezik*. Sofia, Prosveta.

Stancheva 2019: *Stancheva, R.* Norma za pisane na palen i kratak chlen. – *Balgarski ezik*, Supplement 2019, s. 165–184.

✉ *Д-р Жанета Златева*

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“

Българска академия на науките

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Zhaneta Zlateva, PhD*

Department of Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria

Публикувано: 30 септември 2020

Published: 30 September 2020